

Автоматичні генератори посилань, такі як «Grafati», роблять процес оформлення бібліографії більш ефективним та швидким.

Ефективне використання автоматичних генераторів посилань сприяє уникненню помилок та забезпечує відповідність наукового тексту стандартам форматування.

Список використаних джерел:

1. Генератор посилань за ДСТУ 8302:2015 – Grafati. *Grafati: Оформити списки використаних джерел онлайн.* URL: <https://www.grafati.com/uk/blogs/dstu-8302-2015-referencing-generator> (дата звернення: 04.04.2024).

2. Учасники проектів Вікімедіа. Вікіпедія. *Вікіпедія.* URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 04.04.2024).

Сидорович Олександр,
д.і.н., доцент

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ІДЕЙНІ ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

Споживча кооперація на українських землях зароджується у другій половині XIX ст. під впливом кооперативної ідеології, що поширюється із Західної Європи

Кооперативна ідеологія – це система ідей, на яких ґрунтується оцінка кооперації і на які орієнтуються члени кооперативів та прихильники кооперації у своїй кооперативній діяльності.

В першу чергу слід згадати англійську кооперацію, а саме: рочдейльські принципи, орієнтуючись на які було засновано перше в Україні харківське споживче товариство (1866 р.).

Рочдейльські принципи, на яких ґрунтувалась діяльність цього кооперативу, включали в себе такі постулати:

- Кооператив проводить свою господарську діяльність на власні кошти, що включають в себе пайові внески членів, які повинні бути невеликими. Допускається внесення паю на виплат і придбання кількох паїв.

- Торгівля проводиться за середньо-ринковими цінами доброякісними товарами. Різниця між ціною придбання і ціною продажу товару надходить у розпорядження товариства і після визначених виплат складає прибуток кооперативу.

- Прибуток, що залишився після виплати дивіденду, ділиться між членами не пропорційно внесеним паям, а пропорційно кількості придбаних товарів, щоб стимулювати купівлю.

- З метою збереження фінансової стабільності продаж товару відбувається лише за готівку, продаж в кредит не рекомендується.

Discussion panel 4.
«Ensuring comprehensive and equitable quality education»

З іншого боку українська споживча кооперація відчула на початках відчувала вплив т.зв. «Німської школи», найбільш яскравим представником якої був Шарль Жид. Саме він розробив і обґрунтував ідею – кооперативізму: інтегральну систему поглядів на суспільство і економіку, відповідно до яких суспільство розвиватиметься в напрямку до співробітництва, що означає зростання ролі кооперації. Кооперація, як складова економіки, матиме значний економічний вплив. Розвиток кооперації допоможе усунути існуючі в суспільстві протиріччя, гармонізувати його. Відтак кооперативи відіграватимуть значну роль не лише в економічному, а й культурному, громадсько-політичному житті, сприяючи зростанню морального, освітнього та професійного рівня широких верств населення, утверджуючи громадянське суспільство.

Зрозуміло, що ці ідеї прийшли в Україну не самі по собі а через сприйняття і активну подвижницьку діяльність фундаторів кооперації, до яких в першу чергу варто зарахувати Миколу Балліна (1829 р.н.).

М. Баллін був більш, ніж хто інший, знайомий із західноєвропейською кооперацією. Добре володіючи англійською мовою, він вивчав праці теоретиків і практиків англійської кооперації в оригіналі. 1869 року він здійснив подорож до Європи, де познайомився з лідерами англійського та німецького кооперативних рухів: А. Грінвудом та Г. Шульце-Делічем і відвідав кооперативний конгрес в Нейштадті. Після цієї мандрівки він прийшов до висновку, що англійська кооперація носить більш ідейний, освітній характер, ніж практична німецька.

Сам же М. Баллін розглядав кооперацію як соціально-реформістський рух, в основі якого лежить колективна праця, об'єднання всіх людей на ґрунті економічної і духовної взаємодопомоги; інтеграція незалежно від класових ознак і національностей при активній господарській і культурній діяльності. Він не вважав, що успіхи споживчої кооперації в Англії походять від якихось певних особливостей цієї країни. На його думку, кооперація може розвиватись всюди, бо це є внутрішня потреба людини. Невдачу ж перших українських кооперативів він пояснював тим, що тут захоплювались лише формальною стороною кооперації, її зовнішніми механізмами і успіхами, при цьому не приділяючи уваги іншим її сторонам, а саме – ідеологічному підґрунтю. По відношенню до національного питання М. Баллін був скоріше космополітом. І хоча він у своїх листах до М. Костомарова висловлював думку про навчання сільських дітей у Харківській губернії в недільних школах на українській мові, кооперацію він розглядав як позанаціональне і позакласове явище.

Історичний досвід показав, що рацію мав його соратник по товариству В. Козлов (1842 р.н.), який вважав, що кооперативний рух має базуватись на національних і класових началах. Він повинен допомагати українському народу визволитись не тільки із матеріальної скрути, але й звільнити від морально-духовного заціпеніння, пробудити самосвідомість. Проявлена цікавість до кооперації не була у Козлова чимось випадковим; до цього його підводить і минулий досвід (участь у народницькому русі), і його українофільство. Він дуже

любив мову, культуру і побут рідного народу та вважав, що кооперація допоможе українському народу, адже перед ним був приклад Ірландії. Саме завдяки кооперації злиденне ірландське селянство, яке потерпало від безземелля, пережило кілька хвиль голоду і масово емігрувало до Америки, змогло зажити більш-менш достойно.

Взагалі В. Козлов, як і його старший товариш М. Баллін, був прихильником англійського напрямку у кооперації (рочдейльські принципи), який він називав інтегральним і який поряд із полегшенням матеріального добробуту населення мав на меті задоволення його духовних потреб.

Прихильником англійського шляху розвитку споживчої кооперації був і знаний економіст М. Зібер (1844 р.н.). Він вважав, що лише англійські товариства справді відповідають цілям, які вони покликані виконувати. Свої погляди він обґрунтовував чіткими економічними викладками. В Англії більша частина товариств допустила до участі у їх прибутках сторонніх покупців. При цьому розмір вкладень визначено досить низький. Члени товариства на паї отримують певний відсоток, а останні розподіляються за потребою, товари ж продавались по ринкових цінах. Надання стороннім покупцям рівної з членами товариства участі у прибутках за споживанням, однак не права на капітальні долі, як вказав М. Зібер, якщо і не становлять повного здійснення принципів функціонування споживчих товариств, то, принаймні, наближаються до цього. Констатуючи, що в Україні більшість товариств цього не дотримуються, він підкреслив важливість і доцільність використання вказаного досвіду.

Таким чином, варто відзначити, що витоки теоретичних засад становлення споживчої кооперації в Україні мають іноземне походження, в основному із Англії, проте в другій пол. ХІХ ст. ідеї кооперації, і споживчої зокрема, були опрацьовані і пристосовані до реалій України такими видатними науковими і кооперативними діячами, як М. Баллін, В. Козлов та М. Зібер.

Їх погляди та ідеї складають важливу ланку у вивченні історії економічної думки в Україні і безсумнівно потребують більш детального дослідження в контексті вивчення становлення і розвитку як споживчої кооперації в Україні, так і кооперативного руху в цілому.

Список використаних джерел:

1. Аліман М. В. Видатні діячі кооперативного руху та їх ідеї. Донецьк: «Проект», 2000. 295 С.
2. Половець В. М. Кооперативний рух на Лівобережній Україні (1861-1917). Чернігів: Редакційно-видавничий комплекс «Деснянська Правда», 1996. 204 С.
3. Гелей С.Д. Українська кооперація: історичні та соціально-економічні аспекти. Львів: видавництво Львівської комерційної академії, 2001. 224 С.
4. Пришляк Я. Шляхами кооперації – до економічного відродження України. Монреаль: Кредитна спілка "Вигода", 1994. 84 С.